

Jon Lee Anderson és un home reflexiu, no respon automàticament a les preguntes, i mira des dels seus més d'1,90 d'estatura amb una serenitat blavosa que amaguen una ulleres sensibles a la llum. Ha vist molta guerra i el seu repte constant és no perdre la independència en el treball. Els seus perfils aprofundeixen en el més íntim dels personatges, a qui s'acosta sense prejudicis que en condicionin el resultat. Ha viscut a uns vint països i afirma que la seva prioritat és la condició humana. A finals de l'any passat va rebre el LiberPress a Girona i al mes de maig el Premi José Couso.

“El que m'interessa és la condició humana”

Francisco Luis del Pino
Fotos: Sergio Ruiz

La relació entre el poder i el periodisme ve de lluny i sembla que sempre ha estat en difícil equilibri.

És una relació ineludible, però que sempre està sobre una corda fluixa. Crec que és molt important mantenir això present en tot moment, igual que no hi ha manera de resoldre la contradicció d'estar prop del poder i mantenir la independència, perquè és una cosa que anem buscant i evoluciona a través del temps. I la vertadera independència o l'ostentació a l'objectivitat i la independència periodística és, en realitat, una idea prou moderna.

A vegades sembla que els periodistes oblidin a qui representen.

És una noció recent això de representar el públic, o sigui, la idea que la nostra responsabilitat és amb el públic en comptes de ser amb el poder. I l'autoritat, la institució, la pàtria, Déu, la Reina, què en sé jo..., o fins i tot amb l'amo del mitjà. Tots els periodistes ens mesurem, fins a cert punt amb aquests atenuants. Ningú no ho té del tot perfecte. N'hi ha que han aconseguit una mena d'equilibri gràcies a la seva fama, com és el cas de Seymour Hersch, o un altre cas molt interessant va ser el de Woodward, que va simbolitzar, més que qualsevol altre en temps moderns, la ruptura del perio-

disme, o sigui dels mitjans, amb el poder. És a dir que els mitjans tenien el poder de derrocar un president.

La dedicació de la premsa nord-americana al govern després dels atemptats de l'11-S va fer un flac servei a la ciutadania. Poques veges es van pronunciar en contra de la política de Bush, alguna, com la desapareguda Susan Sontag es va alçar molt indignada per la censura governamental i la submissió dels mitjans.

I és més, la van castigar molt pel que va escriure. Li va costar molt car. I és cert, va canviar l'ambient als Estats Units. La nova generació de periodistes, diguem sense l'experiència de les èpoques més contemporànies d'intervenció nord-americana, va ser molt acrítica. I fins a cert punt, crec que per als mitjans i per a molts periodistes als Estats Units els atacs de l'11 de setembre de 2001, i el posterior ambient de guerra auspiciat i organitzat per Bush els va oferir per primera vegada, en dues generacions –potser va ser alguna cosa en el subconscient col·lectiu–, la possibilitat d'una “bona guerra”. No hi ha hagut cap “Good Ward”, després de la Segona Guerra Mundial. O sigui, Vietnam no va ser una “guerra bona”, va ser una “guerra dolenta” i ens va deixar a tots amargor a la boca.

Jon Lee Anderson en un moment de l'entrevista que va tenir lloc durant una visita del periodista a Girona.

Però la premsa nord-americana va tenir un paper decisiu en informar sobre una realitat molt crua que va finalitzar amb la retirada nord-americana del Vietnam en 1975.

Exacte. I en realitat l'ha tornat a tenir a l'Iraq. Un col·lega meu del *New Yorker*, Seymour Hersch, va revelar el que succeïa a Abu-Grahib, trenta-cinc anys abans va denunciar allò que ha succeït a Mai-Lay. Sempre hi ha hagut una Susan Sontag i un Seymour Hersch que han estat la veu, el contracorrent. Mentre que hi ha un Judi Miller que va perdre la seva independència posant-se d'uniforme i fotografiant-se al costat de militars nord-americans i de la CIA, perquè, ens va pintar l'ambient de preguerra i postguerra sobre la qüestió de les armes de destrucció massiva.

La informació sobre el que ocorria als detinguts a Guantánamo es deu a Tim Golden del The New York Times. Creu que la premsa nord-americana està apujant el llistó com al Vietnam?

La majoria de les coses criticables que sabem d'allò que ha ocorregut a l'Iraq

“En veure's agredits, els periodistes dels Estats Units van sentir el seu nacionalisme, una espècie de deure patriòtic”

ho ha revelat la mateixa premsa nord-americana, incloent-hi periodistes encastats en l'exèrcit. Però, lamentablement, va haver-hi allò altre, i alguns mitjans s'han estirat els cabells en públic com *The New York Times* acceptant que no van ser prou acrítics. I tornant al que estava dient al prin-

cipi, crec que la mateixa síndrome de sentir-se atacat per primera vegada en diverses generacions va causar una reacció semblant a la que va provocar Pearl Harbour, en una vasta majoria del poble que comprenia professionals de qualsevol tipus, incloent-hi els mitjans. Una mena de nou patriotisme va sorgir en cadascú en sentir-se agredits. Jo crec que en el fons, els periodistes, molt més que en anys recents van sentir el seu nacionalisme, van sentir una espècie de deure patriòtic, i això estava implícit en la seva forma de construir el que va venir després.

No hi ha una distància que pugui objectivar la informació del que succeeix, per terrible o delicada que sigui?

Mai hem aconseguit del tot una independència total. I cap mitjà, cap grup de periodistes per més independents que siguin, estan desproveïts del tot d'uns sentiments nacionals, patriòtics. Recordo quan estava elaborant el perfil del rei Joan Carles, fa vuit anys, el que em va dir l'editor d'un mitjà important a Espanya, referint-se també a altres periodistes notables que va citar amb noms i cognoms: "Nosaltres ens autocensurem pel que fa al rei", i em va dir el perquè. "Perquè li devem la nostra democràcia". Em vaig quedar atònit. Era un home ben intencionat que es considerava demòcrata, però que pertanyia a aquest grup de gent que encara pinten l'ambient a Espanya, i que psicològicament encara són a la transició. Pensen que Espanya és molt més fràgil del que és en realitat. Jo observava una democràcia ja dempeus, amb un passat i un futur, molt sòlid, ells no. I es consideraven els guardians d'aquesta democràcia. Això és la síndrome a què ens enfrontem tots.

Aquesta síndrome és el que han de patir els periodistes quan van encastats en unitats militars, com les d'Estats Units a l'Iraq. I encara que és humà, perjudica notablement l'essència del periodisme, no creu?

Sí, és clar. Ara, hi ha dues coses entorn d'això. Quasi totes les guerres fins als últims 25 o 30 anys, van ser guerres en termes mediàtics encastats. La nostra generació és molt conscient del poder dels Estats Units, del Pentàgon, i ens adonem dels esforços per controlar i manipular els mitjans ja en la primera guerra del Golf amb els famosos vídeos. Ens va indignar el poder que tenien, perquè vam veure que la televisió traspassava les nostres responsabilitats; el treball del periodista independent sobre el terreny, pràcticament va quedar soscavat davant del poder de la

imatge oferta en safata per aquests nous militars mediàtics amb la seva videotecnologia. Fet que han tornat a estrenar i amb major experiència dotze anys després, i també, al seu torn, oferir encastament als corresponents que volien anar amb les tropes, que és una política molt viva.

"Mai he aconseguit una independència total. I cap mitjà, cap periodista, està desproveït d'uns sentiments nacionals"

Quan cobria la guerra d'El Salvador per Time molts dels seus articles no van ser publicats perquè no responien a la línia ideològica del director i molestaven l'editor per la seva cruesa. Això continua ocorrent?

No ha canviat molt. Els periodistes són molt vulnerables i dependents de decisions editorials d'un grupet d'homes i dones que decideixen què és i què no és notícia. Decisions determinants per al que finalment el públic veu, escolta o llegeix. Algunes coses són inevitables i hi ha una espècie de consens en els mitjans, més o menys ben aconseguit, però criticable; si no fos criticable no hi hauria fenòmens de mitjans alternatius que van sorgint al pas del temps, siguin els blocs, siguin nous llocs web. Alguns molt

"És una mica desolador que algú, pel mer fet de tenir accés a la Xarxa, jutgi i critiqui el nostre treball des del seu bloc"

dignes i interessants on escriuen molt bones plomes, que troben al final un lloc on adquirir una audiència i dir les coses que en altres espais poden ser mediatitzades o atenuades, o en el pitjor dels casos, censurades i que no publicaran en el *The New York Times* o en *El País*, per exemple.

Llavors, creu que hi ha qualitat en el periodisme digital?

Poca, però sí que n'hi ha. Hi ha alguns llocs web que arriben a adquirir una posició de referència. Les meves primeres reaccions eren molt més severes i continuen sent-ne, fins a cert

punt. No ho he resolt encara. Quant als blocs penso que trobar-se que un veterà periodista que ha fet mil coses i que s'ha guanyat l'espai en

la premsa escrita o on sigui, veu irrompre de sobte un noi o noia de qualsevol país que pel mer fet de tenir accés a la Xarxa pot jutjar i criticar el nostre treball, és una mica desolador. Però aquest fenomen, com tots els mediàtics, tendeix a autofiscalitzar-se al final.

El debat sobre si existeix l'objectivitat segueix obert. Què n'opina?

Existeix la pretensió de l'objectivitat, la voluntat de l'objectivitat i l'esforç per acostar-nos-hi. És com la utopia. L'objectivitat absoluta no crec que existeixi, com la neutralitat; però si la prenem com una màxima en la nostra professió, en el millor dels casos ens acostem a allò que tractem, i ens ajuda a seguir endavant amb un codi ètic que tant de bo ens proveeixi de rigor i de principis, i ho tinguem present una mica com els marcs de tot el que fem.

The New Yorker gaudeix d'un prestigi molt sòlid i compta amb un conscienciosament departament de verificació de dades, és en el seu conjunt un mitjà objectiu? N'hi ha cap, d'objectiu?

No. No hi ha cap mitjà que pugui ser-ho. Els individus podem intentar ser

objectius. Tinc aquesta pretensió pel que fa a acostar-me a realitats que intento reflectir i plasmar a través del *New Yorker* per als meus lectors, però el mitjà com a tal no ho pot ser, perquè està compost per un col·lectiu de veus, cada una amb opinions diferents i hi ha diferents gèneres.

Li han atribuït alguna vegada tendència, falta d'equanimitat, o directament subjectivitat en el seu treball?

És difícil ser objectiu. Jo vaig escriure un article sobre el País Basc fa sis anys sabent que caminava sobre terreny minat i sempre conscient que no en sabia gaire. Em vaig entrevistar amb Maria Sant Gil, del Partit Popular, en un moment dramàtic, ja que el dia abans l'havien intentat rebentar amb una bomba. Vaig estar amb Ibarretxe justament a Guernica, així que també vaig poder explicar què significa l'arbre de Guernica per al País Basc i la història d'aquest poble. Em vaig entrevistar amb Arzalluz, amb Otegui, que em va recordar homes de l'IRA que jo havia conegut. En fi, vaig procurar donar veu a tots. El meu article va suscitar una reacció inaudita del govern del president Aznar i del PP.

Això va afectar el seu treball amb el *New Yorker*?

El cònsol general d'Espanya a Nova York va sol·licitar ser rebut pel director del *New Yorker*, David Remnick, a qui va lliurar una carta acusant-me d'apologia del terrorisme. Va ser una cosa insòlita! I va utilitzar el mateix llenguatge que el llavors president de la Comunitat de Madrid, Ruíz Gallardón, havia fet servir setmanes prèvies per destituir el president de Telemadrid per emetre un documental massa neutral sobre el País Basc. El seu gran crim va ser haver inclòs entre

altres personatges, Otegui sense qualificar-lo de terrorista. El govern Aznar també em va acusar del mateix. Va ser còmic i va ser repugnant!

Va haver-hi més pressions polítiques pel seu article?

"El meu currículum és quasi pura guerra però no m'interessa gens ni mica tota la parafernàlia militar"

Vaig rebre una telefonada de l'assistent de Maria Sant Gil: havien esquinçat el meu article i comptat al mil·límetre l'espai que dedicava a cada personatge. Ho havien triangulat de tal manera que els donava clara evidència de la meua subjectivitat, de la meua inclinació sobre aquest bàndol. Però el meu gran crim era que havia decidit que havia un sentiment basc nacionalista legítim no

PERFIL

Jon Lee Anderson, cronista de *The New Yorker* es va iniciar com a reporter del *The Lima Times* en 1979. Ha treballat al *New York Times*, *The Financial Times*, *The Guardian*, i *El País*, entre altres mitjans. Ha cobert nombroses guerres, ha escrit perfils de personatges destacats i és autor de diversos llibres. A Espanya ha publicat amb Anagrama *La caiguda de Bagdad* i *Che Guevara*. Al desembre li van concedir el Premi LiberPress 2006 i al maig el Premi José Couso.

violent. Que era justament el contrari a la política del PP.

A pesar d'haver passat quasi tota la seva carrera cobrint conflictes, a vostè no li agrada que el defineixin com a periodista de guerra.

Dubto del romanticisme de l'etiqueta o de l'heroisme fals, superficial de l'etiqueta. Si miro el meu currículum és quasi pura guerra, i succeeix que és el món que conec, però a mi no m'interessa el calibre dels rifles, ni puc reconèixer els tipus de tancs... Tota la parafernàlia militar no m'interessa gens ni mica. El que m'interessa és la condició humana, i ocorre que el món que he freqüentat ha estat un món en conflicte.

Mesos enrere va morir Kapuscinski. Què ha representat per a la professió?

Va ser un tremend referent quan el vaig descobrir fa uns vint anys; per primer cop en molt de temps vaig trobar un escriptor, un periodista que sabia quallar la realitat sobre el terreny. Quan van traduir-lo en altres idiomes més enllà del polonès va ser una revelació. Ell explicava el mateix món que jo començava a transitar i va trencar motlles. Va contestar en la seva prosa les realitats que jo perseguia. Ja no era la veu d'un home blanc en terres del tercer món, sinó d'un home que vivia amb la gent i traslladava les seves realitats a la nostra. Un home amb la seva pròpia definició, que tenia el seu propi gènere. Per descomptat, mai no he escoltat que faig el mateix, la veu de Kapuscinski era molt Kapuscinski. Era un gran baluard per a l'ofici, que sabia obrir la possibilitat de veure el món de forma distinta i retratar-ho. Ens deixa un tremend llegat.